

Andrzej Malicki

Izba wrocławska

Palestra 22/7(247), 134-138

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Olszynki, dalszy ciąg Westerplatte.

Ale kiedy 26 marca 1943 r. Orsza, Zośka, Antek i inni młodzi ludzie czekają na pojawienie się budy, wiozącej skatowanych więźniów z Szucha na Pawiak, Arsenał stoi jeszcze cały.

Film „bardziej rozrzewnia, niż wstrząsa” (...) bez porównania mocniej niż film wstrząsa książka »Orszy«, Stanisława Broniewskiego, pt.: Akcja pod Arsenalem, wydana przez Książkę i Wiedzę w 1962 r.” (Bohdan Tomaszewski: Polska droga do Arsenalu, Kultura nr 10/768 z dnia 5.III.1978 r.).

Dyskusja w Klubie dotycząca filmu i odwołująca się do dwuwiersza Słowackiego: „A kiedy trzeba iść na śmierć, idą po kolei, jak przez Boga kamienie rzucające na szaniec” skoncentrowała się wokół podstawowych kwestii związanych z postawami patriotycznymi Polaków.

Chłopców, o których opowiada film, nie powołał do życia ekran. Oni istniećli naprawdę. Niewielu przeżyło; zapamiętać musimy wszystkich. Krajobraz po walce pod Arsenalem 29 marca 1943 r. (z książki): „(...) skrzyżowanie ulic pod Arsenalem jest puste, puściszkie. Rozpierzchnął się gdzieś i ukrył tłum przechodniów (...). Wszędzie cisza. Tylko w powietrzu unosi się jeszcze zapach prochu, jasnym płomieniem dopala się auto więźniowe, na jezdni leżą trupy pięciu gestapowców, gdzieś dalej trup oficera SS, na chodniku grana-

towy policjant.

A na tę scenę pobitwą jednego z najslawniejszych wyczynów Polski Podziemnej patrzą przastare mury wladyslawowskiego Arsenalu (...).”

Doc. dr Stanisław Broniewski („Orsza”), dowódca akcji pod Arsenalem, a w okresie 6 maja 1943 — 3 października 1944 r. naczelnik Szarych Szeregów, konsultant filmu, powiedział: „Z dwudziestu ośmiu uczestników akcji wojnę przeżyło ośmiu. Janek Rodowicz zginął 7 stycznia 1949 r., Andrzej Wolski jest dziekanem Wydziału Elektrycznego w Kanadzie, Trzciniński i Zapadło również są za granicą, Witek Bartnicki pracuje w handlu zagranicznym, Józef Saski działa jako adwokat.

Atmosfera braterstwa i przyjaźni, która dwudziestu ośmiu uczestnikom akcji pod Arsenalem nakazywała narażać własne życie, aby z rąk gestapo wyrwać torturowanego przyjaciela, znalazła swój odpowiednik w odczuciach i słowach wszystkich uczestników spotkania w Klubie.

Arsenał warszawski, podobnie jak w dniach powstania listopadowego, stał się w dniu 26.III.1943 r. widownią czynu zbrojnego grup szturmowych Szarych Szeregów, Kedywu KG AK, odbijających z rąk gestapo Jana Bytnara („Rudego”) oraz innych więźniów Pawiaka, czynu przypominanego w obrazie filmowym.

adw. Henryk Pielniński

Izba wrocławska

1. Konferencja szkoleniowa dla adwokatów i aplikantów adwokackich Izb Adwokackich w Opolu, Wałbrzychu, Wrocławiu i Zielonej Górze w Żelaznie koło Kłodzka w dniach od 8 do 11 kwietnia 1978 r. „Zamek”, Dom Wczasowy Hutły „Bobrek”, położony w przepięknej Kotlinie Kłodzkiej, stanowił miejsce konferencji

szkoleniowej poświęconej problematyce sytuacji prawnej rodziny w Polsce. Wicedziekan Rady Adwokackiej we Wrocławiu adw. Stanisław Afenda, otwierając konferencję, powitał uczestniczących w niej: dziekana Rady Adwokackiej w Wałbrzychu adw. Mariana Kuskowskiego, dziekana Rady Adwokackiej w Opolu adw. Jerzego Jasińskiego oraz adwokatów i aplikantów adwokackich Izb Adwokackich w

Opolu, Wałbrzychu, Wrocławiu i Zielonej Górze.

Zgodnie z zasadniczym celem zorganizowania konferencji, problematyka sądów rodzinnych, powołanych do życia z początkiem 1978 r., stanowiła przedmiot referatu sędziego Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu Janusza Daszkiewicza, który występując z ramienia Departamentu Spraw Rodziny i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, przedstawił społeczno-prawne uzasadnienie powołania sądów rodzinnych oraz ich koncepcje i zasady działania.

Spośród około 300.000 spraw sądowych z zakresu stosunków rodzinnych większość stanowiły ostatnio sprawy o rozwód oraz związane z władzą rodzicielską. Sędzia J. Daszkiewicz wyraził głęboki niepokój z powodu ogólnie rosnącego trendu liczby prawomocnie orzeczonych rozwodów. Zjawisko rozwodu jest często powiązane z rosnącą liczbą alkoholików. Także wysoce niekorzystnym zjawiskiem jest wzrost liczby sierot społecznych (120.000), tj. dzieci pozostających pod nadzorem sądów opiekuńczych. Właśnie problemy dezorganizacji życia rodzinnego prowadzące do rozwodów, brak właściwej pieczy nad dziećmi wywodzącymi się z małżeństw rozwiedzionych wywołują — ogólnie rzecz biorąc — wzrost udziału nieletnich w przestępczości, który wynosił w roku 1977 na terenie województwa wrocławskiego 12%.

Referent przedstawił także wyniki badań prowadzonych nad rozwodami przez Instytut Badania Prawa Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości i Główny Urząd Statystyczny. Wspomniane badania są przedstawione w pracy Wandy Stojanowskiej: *Problematyka rozwodów w świetle badań*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1977.

Referent podał, że ostatnio powołano już 96 sądów rodzinnych w ośrodkach

wielkomiejskich. Omówił dalej właściwość rzeczową wydziałów rodzinnych i nieletnich oraz terytorialny podział czynności, w ramach którego przyjęto, że jeden sędzia będzie rozstrzygał sprawy rodzin zamieszkałych na obszarze właściwym dla dwóch komitetów osiedlowych. Sędzia Daszkiewicz wskazał w końcu na nowe zadania adwokatury wynikające ze zmian organizacyjno-kadrowych przy rozstrzyganiu spraw z zakresu stosunków rodzinnych.

W dyskusji zwrócono uwagę na kontrowersyjność terytorialnego podziału czynności, który może obok znajomości warunków danej rodziny rodzic stromniczość danego sędziego (adw. dr Stanisław Janikowski — Izba wrocławska). Ponadto wskazano, że sądy — praktycznie rzecz biorąc — rejestrują patologię rodziny, natomiast nie zapobiegają jej. Istnieje więc potrzeba współdziałania prawników z socjologami, psychologami, lekarzami i innymi specjalistami w zakresie zapobiegania dezorganizacji życia rodzinnego (adw. Maksymilian Maciejewski — Izba wrocławska). Co do możliwości prawnych ochrony interesów materialnych rodziny, zwrócono uwagę, że obok roszczeń alimentacyjnych istnieje możliwość wytaczania powództwa z art. 27 k.r.o. o przyczynianie się do zaspokojenia potrzeb rodziny (adw. Marian Gliwa — Izba wrocławska).

Zauważono również pewne niewłaściwe ustosunkowanie się sądów do spraw rodzinno-majątkowych przejawiające się w niehonorowaniu aktów notarialnych znoszących małżeńską ustawową wspólność majątkową i w wymaganii składania w tym względzie odpowiednich wyroków sądowych (adw. Werner Gruszka — Izba opolska). Ponadto wskazano, że podnoszenie wysokości wpisów od spraw rozwodowych zmniejszy formalnie liczbę spraw rozwodowych, ale nie zapobieg-

nie w sposób decydujący procesom dezorganizacji życia rodzinnego (adw. Jerzy Dobrzyński — Izba opolska).

Następnie wicedziekan adw. Stanisław Afenda wygłosił referat na temat ważnych powodów w rozumieniu art. 52 k.r.o., traktującego o zniesieniu wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa. Referent wskazał, że pojęcie „ważnych powodów” nie jest określone na gruncie przepisów prawnych, a zatem kwestia ta jest pozostawiona do wyjaśnienia orzecznictwu i nauce prawa. Przy zgodnym zniesieniu ustawowej wspólności (w umowie w formie aktu notarialnego) ważne powody nie odgrywają roli przesłanki pozytywnej. Odgrywają natomiast rolę ważne powody w razie sporu sądowego. Referent, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, podał, że przy ocenie stanu faktycznego w płaszczyźnie ważnych powodów należy mieć na uwadze kwestię winy, separacji, ochrony rodziny, równej stopy życiowej małżonków. Za J. Winiarzem adw. Stanisław Afenda przyjął, że nie zawnione okoliczności nie mogą być ważnymi powodami. Omawiając przykłady ważnych powodów, wskazał na posiadanie pozamałżeńskich dzieci (zobowiązania alimentacyjne), na brak zaufania i harmonii, trwonienie majątku, alkoholizm i separację. Konkludując swoje rozważania, referent stwierdził, że istnienie ważnych powodów w rozumieniu art. 52 k.r.o. będzie zawsze uzależnione od konkretnego stanu faktycznego.

W dyskusji postawiono problem, czy ważne powody odgrywają rolę w razie uznania powództwa, i wyrażono pogląd, że nie odgrywają, gdyż praktycznie wchodzi wtedy w rachubę zgodne zniesienie ustawowej wspólności (adw. dr Stanisław Janikowski — Izba wrocławska). Po nowelizacji prawa rodzinnego z 1975 r. upadło praktyczne znaczenie art. 52 k.r.o. ze względu na ochronę majątku wspólnego małżonków. Ro-

szczenie z art. 52 k.r.o. może mieć nadal znaczenie z powodu możliwości określenia daty zniesienia ustawowej wspólności (apl. adw. Andrzej Malicki — Izba wrocławska). W dyskusji zwrócono także uwagę na kwestię odpowiedzialności majątkowej z majątku wspólnego małżonków oraz na zasadę ochrony wierzyciela (apl. adw. Małgorzata Potacka — Izba wrocławska, adw. Stanisław Rakowski — Izba opolska, adw. Werner Gruszka — Izba opolska).

W drugim dniu konferencji dr Zygfryd Siwik, adiunkt Uniwersytetu Wrocławskiego, wygłosił referat dotyczący przestępstwa niealimentacyjnego i kierunków polityki kryminalnej. Referent omówił w świetle prawnoporównawczym typ przestępstwa niealimentacji, który bywa określaný także mianem zaniedbania moralnego i psychicznego. Problem penalizacji niealimentacji jest bardzo kontrowersyjny. Jest wielu zwolenników indyferentywności prawa karnego wobec społecznego zjawiska niealimentacji. Prywatność instytucji rodziny, publiczność prawa karnego oraz jego odrębność w stosunku do moralności stanowią uzasadnienie dla zajęcia w tej kwestii takiego stanowiska.

Dr Siwik omówił także dynamikę przestępstw niealimentacji oraz przestrzenne zróżnicowanie natężenia tego zjawiska. W świetle danych statystycznych ujawnia się miejski charakter przestępstw niealimentacji, przy czym dość znamienne jest występowanie dużej korelacji pomiędzy wielkością miasta a natężeniem przestępstw niealimentacji (im większe miasto, tym większa liczba przestępstw niealimentacji).

Z kolei referent poruszył zagadnienie wymagań polityki karnej co do przedstawionego typu przestępczości. Wychodząc z założenia, że prawo karne ma pomagać rodzinie, ocenił on krytycznie orzekanie — w stosunku do sprawców przestępstw niealimentacji

— kar grzywny czy też kar ograniczenia wolności, które pogarszają i tak już trudną sytuację ekonomiczną danej rodziny. Charakter polityki karnej w omawianym zakresie jest zdeterminowany przez posiłkową funkcję prawa karnego w odniesieniu do alimentacji.

W końcowej części swego referatu dr Siwik omówił przestępstwo niealimentacji w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, skupiając głównie uwagę na znamionach „uporczywości” oraz „narażeniu” osoby uprawnionej do alimentacji na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

W dyskusji wicedziekan adw. Stanisław Afenda podniósł problem relatywności i ocenności ustawowych znamion typu przestępstwa niealimentacyjnego.

Prawo małżonków do mieszkania spółdzielczego stanowiło tematykę kolejnego referatu mgra Mieczysława Huchli, radcy prawnego Spółdzielni Mieszkaniowej we Wrocławiu. W referacie tym omówiono rodzaje praw do mieszkania, wskazując zarazem, że obecnie w spółdzielczości formą preferowaną jest własność mieszkania. Referent przedstawił szczegółowo sytuację małżonków po rozwodzie w ramach prawa do mieszkania spółdzielczego. W świetle nadzoru Centralnego Zarządu Spółdzielczości Budownictwa Mieszkaniowego mgr Huchla omówił przesłanki zamiany spółdzielczego mieszkania większego na dwa spółdzielcze mieszkania mniejsze stwierdzając, że skromne możliwości spółdzielni czynią często całkowicie nierealną zamianę mieszkań.

W dyskusji poruszono zagadnienie udziału przedstawicieli spółdzielni mieszkaniowej w postępowaniach sądowych o podział majątku dorobkowego (adw. dr Stanisław Janikowski) oraz znaczenie praktyczne możliwości zamiany mieszkań spółdzielczych (apl. adw. Barbara Pszonka — Izba wrocławska).

W trzecim dniu konferencji adw. Stanisław Kuchta (Izba wrocławska) wygłosił referat na temat instytucji rozvodu w prawie szwajcarskim. Referent przedstawił warunki dopuszczalności orzeczenia rozvodu w Szwajcarii, a następnie poruszył zagadnienia związane z postępowaniem w sprawach o rozwód. W literaturze szwajcarskiej krytycznie jest oceniana wartość zeznań świadków w sprawie rozwodowej. Zdaniem wielu autorów fakt występowania z żądaniem udzielenia rozvodu stanowi dostatecznie przekonującą przesłankę do ustalenia rozkładu pozycia. Adw. Kuchta zaznaczył również, że koszty procesów rozwodowych w Szwajcarii są bardzo wysokie, na co wpływają wysokie opłaty za czynności adwokatów.

Dalszy kolejny referat wygłosił apl. adw. Andrzej Malicki, starszy asystent Uniwersytetu Wrocławskiego, który omówił główne przemiany rodziny w Polsce Ludowej oraz społeczno-prawne aspekty rozwodów. Referent wskazał na fakt powszechnej aktywizacji zawodowej kobiet, na ograniczenie funkcji rodziny jako małej, naturalnej grupy społecznej, zmianę rodziny z dwupokoleniowej w jednopokoleniową, spadek płodności kobiet itd. Przedstawiając problemy rodziny, referent omówił również elementy struktury demograficznej ludności oraz występujące zjawiska ruchu ludności poziomego (migracji) oraz pionowego (awansu społecznego). Wskazując na problem tzw. powszechnie „kryzysu rodziny”, wywołanego w rzeczywistości przeobrażeniami funkcjonalnymi rodziny, referent dokonał analizy społeczno-prawnych aspektów rozwodów, omawiając strukturę i dynamikę tego zjawiska i wykorzystując w tym celu odpowiednio przygotowane wykresy. Referent wskazał także na przestrzenne zróżnicowanie rozmieszczenia natężenia rozwodów w kraju, co zostało zilustrowane okazywanymi kartogramami. Przy analizie

dynamiki rozwodów Andrzej Malicki podkreślił m.in. wpływ zmian przepisów prawa rozwodowego na oscylację natężenia rozwodów. Nie tracąc z pola widzenia wielopłaszczyznowości i złożoności zjawiska rozwodów, referent wyraził pogląd, że zaostrzenie polityki udzielania rozwodów mimo wielu ujemnych następstw może jednak zapobiec lekceważeniu małżeństwa i rodziny oraz lekkomyślnemu stosunkowi do tych instytucji. W przekonaniu referenta prawo rodzinne w zakresie rozwodów nie może pełnić funkcji tylko „rejestrującej”, gdyż ma ono przede wszystkim kształtować stosunki prawnorodzinne. Mówca krytycznie ocenił dotychczasową praktykę sądową, w ramach której sądy często orzekały rozwody, kierując się wyłącznie żądaniem stron, a nie warunkami dopuszczalności orzeczenia rozwodu, statutowanymi przez przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Na temat metodologicznych aspektów prawa rodzinnego wygłosił referat adw. dr hab. Andrzej Kisza (Izba wrocławska), który wychodząc z założeń ogólnego modelu cybernetycznego powstawania i funkcjonowania prawa, przedstawił funkcjonowanie przepisów prawa rodzinnego, wskazując jednocześnie na przyczyny „zakłóceń” w należywym ich funkcjonowaniu.

Godnym odnotowania i wymagającym podkreślenia był aktywny udział w konferencji aplikantów adwokackich Izby wrocławskiej, którzy przygotowali i wygłosili komunikaty naukowe na następujące tematy: pojęcie i funkcja prawa rodzinnego (apl. adw. Janusz Ziemia), nowelizacja prawa rodzinnego z 1975 r. i jej zakres (apl. adw. Aleksandra Malicka), założenie koncepcji sądów rodzinnych (apl. adw. Janusz Wąsik), znaczenie winy w instytucji rozwodu (apl. adw. Andrzej Hoffmann), zagadnienie małżeńskich ustrojów majątkowych w świetle odpowiedzialności cywilnej z majątku wspólnego małżon-

ków (apl. adw. Małgorzata Potacka), pojęcie mieszkania na tle art. 58 § 2 k.r.o. (apl. adw. Leszek Janusik), sądowe ustalenie ojcostwa (apl. adw. Barbara Pszonka) i pochodzenie dziecka — domniemanía prawne (apl. adw. Maria Keller).

Obrady konferencji zamknął adw. Stanisław Janikowski, kierownik szkolenia w Izbie wrocławskiej, który podziękował referentom i dyskutantom oraz uczestnikom konferencji za aktywny w niej udział. Sytuacja prawna rodziny była zawsze przedmiotem żywionych zainteresowań i badań naukowych ze względu na funkcje rodziny i jej rolę w państwie. Konferencja potwierdziła w pełni potrzebę analizy i doskonalenia przepisów regulujących stosunki prawnorodzinne.

apl. adw. Andrzej Malicki

2. Z obrad Walnego Zgromadzenia Delegatów Izby. W dniu 15 kwietnia 1978 r. odbyło się doroczne Zgromadzenie Izby Wrocławskiej. W obradach — poza 76 delegatami — wzięli udział przedstawiciele: Ministra Sprawiedliwości — sędzia Mieczysława Tuszyńska, Naczelnej Rady Adwokackiej — prezes Wyższej Komisji Dyscyplinarnej adw. Tadeusz Sarnowski tudzież zaproszeni goście: reprezentanci KW PZPR, WK ZSL, prezesa Sądu Wojewódzkiego, szefa Prokuratury Wojewódzkiej, szefa Prokuratury Śląskiego Okręgu Wojskowego. Gościem Zgromadzenia był dziekan Rady Adwokackiej w Wałbrzychu adw. Marian Kuskowski. Goście ci, jak również seniorzy Izby adwokaci Jan Gadowski i Julian Maciejewski zajęli miejsca w prezydium Zgromadzenia.

Przewodniczącym Zgromadzenia wybrano jednogłośnie długoletniego członka Izby wrocławskiej adw. Zdzisława Kapkę. Sekretarzem Zgromadzenia został adw. Wojciech Kwiatkowski.